Φως Ιλαρόν

Μηνιαία Έκδοση της Ενορίας Περιβολίων Ρεθύμνου. φ. 7, Απρίλιος 2013

Μεγάλη Εβδομάδα – Πάσχα: από το θάνατο στη ζωή

Η Μεγάλη Εβδομάδα, μέρα προς μέρα…

Η Μεγάλη Εβδομάδα αρχίζει από την Κυριακή των Βαΐων το βράδυ, όπου τελείται η Ακολουθία του Νυμφίου, και τελειώνει το Μεγάλο Σάββατο και είναι αφιερωμένη στα Άγια Πάθη του Ιησού Χριστού.

Εδώ και αιώνες έχει επικρατήσει οι ακολουθίες της Μεγάλης Εβδομάδας (δηλ. οι εκκλησιαστικές τελετές που γίνονται κατά τη διάρκειά της) να τελούνται περίπου μισή μέρα νωρίτερα από την κανονική τους θέση. Έτσι, την Κυριακή των Βαΐων το βράδυ τελείται ο Όρθρος (πρωινή ακολουθία – το λεγόμενο «Αυγικό») της Μ. Δευτέρας. Τη Μ. Δευτέρα το βράδυ, ο Όρθρος της Μ. Τρίτης κ.ο.κ. Τα δώδεκα ευαγγέλια κανονικά διαβάζονταν τη Μ. Παρασκευή το πρωί, ο εσπερινός της αποκαθήλωσης γινόταν τη Μ. Παρασκευή το βράδυ, ο επιτάφιος θρήνος ψαλλόταν το Μ. Σάββατο το πρωί. Η πρωινή λειτουργία του Μ. Σαββάτου (που είναι ο εσπερινός του Πάσχα, ο οποίος καταλήγει σε θεία λειτουργία, λόγω της σπουδαιότητας της εορτής) γινόταν το βράδυ, ενώ η νυχτερινή λειτουργία του Μ. Σαββάτου (λειτουργία της Αναστάσεως) γινόταν το ξημέρωμα της Κυριακής.

Λόγοι γι' αυτή τη μετατόπιση της ώρας, είναι ότι: α) τα βράδια ήταν (και είναι ακόμη) ευκολότερο για τους περισσότερους ανθρώπους να συμμετάσχουν στις ακολουθίες, επειδή τις πρωινές ώρες εργάζονται, β) η νύχτα βοηθάει να γίνουν οι ακολουθίες πιο κατανυκτικές, δηλ. πιο συγκινητικές και ευλαβικές, γ) πολλά από τα γεγονότα του Πάθους και της Ανάστασης του Χριστού έγιναν νύχτα, άρα η νύχτα ταιριάζει περισσότερο στην ανάμνησή τους, που γίνεται μέσα στην εκκλησία, μέρα προς μέρα.

Κάθε μια από τις μέρες της Μεγάλης Εβδομάδας είναι αφιερωμένη και σε κάποιο επιμέρους περιστατικό των Παθών.

Η Μεγάλη Δευτέρα (η ακολουθία της ψάλλεται την Κυριακή των Βαΐων το βράδυ) είναι αφιερωμένη στη μνήμη του αγίου και δικαίου Ιωσήφ, γιου του Ιακώβ, από την Παλαιά Διαθήκη, και στην άκαρπη συκιά, που την καταράστηκε ο Χριστός και ξεράθηκε μ' ένα του λόγο.

Ο Ιωσήφ είναι προτύπωση (συμβολισμός) του Χριστού, γιατί πουλήθηκε από τα αδέρφια του και βασανίστηκε πολύ, ενώ ήταν αθώος, και τελικά συγχώρησε και απάλλαξε τ' αδέρφια του από την αμαρτία τους, σώζοντας και ολόκληρο το λαό του από την πείνα και το θάνατο.

Η συκιά, που ξέρανε ο Χριστός καθώς πήγαινε στην Ιερουσαλήμ, είναι ίσως το πιο παράξενο επεισόδιο στα ευαγγέλια. Ερμηνεύεται ως προτύπωση της συναγωγής των Εβραίων (δηλ. της εβραϊκής θρησκείας), που δε φέρνει πια καρπούς σωτηρίας για τον άνθρωπο (η συκιά ήταν άκαρπη) και που η αξία της τελειώνει με τη σταύρωση και την ανάσταση του Χριστού.

Η Μεγάλη Τρίτη (Μ. Δευτέρα βράδυ) είναι αφιερωμένη στην παραβολή των δέκα παρθένων, για την οποία θα μιλήσουμε παρακάτω.

Η Μεγάλη Τετάρτη είναι αφιερωμένη στη μνήμη της αμαρτωλής γυναίκας που μετανόησε, πίστεψε στο Χριστό και άλειψε τα πόδια του με μύρο. Ο Όρθρος ψάλλεται τη Μ. Τρίτη το βράδυ και στο τέλος ψάλλεται και το υπέροχο και πασίγνωστο τροπάριο της αγίας Κασσιανής της Υμνογράφου, που μιλάει γι' αυτό το γεγονός.

Η Μεγάλη Πέμπτη (Μ. Τετάρτη βράδυ) είναι αφιερωμένη στο «νιπτήρα», δηλ. στο ότι ο Χριστός, πριν αρχίσει ο Μυστικός Δείπνος, έπλυνε τα πόδια των μαθητών Του, διδάσκοντας ότι «πρώτος» στα μάτια του Θεού είναι όποιος υπηρετεί τους άλλους.

Ξημερώνοντας η Μ. Πέμπτη, γίνεται ο εσπερινός της Μ. Παρασκευής, που μετατρέπεται σε θεία λειτουργία δίνοντας τη δυνατότητα στους χριστιανούς να κοινωνήσουν. Είναι γνωστό το έθιμο να κοινωνούμε (να μεταλαβαίνουμε) τη Μ. Πέμπτη, επειδή είναι η μέρα του Μυστικού Δείπνου. Όμως η θεία κοινωνία της Μ. Πέμπτης δεν έχει μεγαλύτερη αξία από τη θ. κοινωνία που δίνεται σε κάθε λειτουργία. Το σωστό είναι να κοινωνούμε πολλές φορές το χρόνο, γιατί το Σώμα και το Αίμα του Χριστού μας ενώνει με το Θεό – όχι να πλησιάζουμε τη θ. κοινωνία (και ίσως να περνάμε την πόρτα της εκκλησίας προς τα μέσα) μόνο μια φορά το χρόνο…

Η Μ. Παρασκευή (Μ. Πέμπτη βράδυ) είναι αφιερωμένη στο Μυστικό Δείπνο, στην προσευχή στην Γεσθημανή, στην προδοσία του Ιούδα, στη σύλληψη του Ιησού, στην ανάκριση από τον Άννα, στην Άρνηση του Πέτρου και στην καταδίκη του Χριστού από τον Καϊάφα. Τη Μ. Πέμπτη το βράδυ διαβάζονται τα δώδεκα ευαγγέλια, δηλ. δώδεκα κομμάτια από τα τέσσερα ευαγγέλια, που διηγούνται την ιστορία του θείου Πάθους από το Μυστικό Δείπνο μέχρι τη σταύρωση, την αποκαθήλωση και την ταφή του Χριστού.

Η Μεγάλη Παρασκευή ψάλλεται ο επιτάφιος θρήνος, ενώ το Μεγάλο Σάββατο (το μόνο Σάββατο του χρόνου που νηστεύουμε το λάδι) είναι αφιερωμένο στην Ταφή του Χριστού και στην «Εις Άδου Κάθοδο»:

Ο Κύριος, αφού ξεψύχησε στο σταυρό, κατέβηκε στον «Άδη», στον τόπο των νεκρών. Εκεί δίδαξε τις ψυχές των αρχαίων νεκρών όλων των λαών, τις πήρε (καταργώντας τον Άδη) και τις έφερε στον τόπο όπου πηγαίνουν οι νεκροί τώρα (στον «ουρανό», όπως λέμε), ένα τόπο προσωρινού θανάτου, όπου περιμένουμε την ανάσταση όλων μας, κατά τη Δευτέρα Παρουσία. Αυτή η σκηνή απεικονίζεται στην ορθόδοξη εικόνα της Ανάστασης του Χριστού, όπου σηκώνει συμβολικά από τους τάφους ένα γέρο και μια γριά (τον Αδάμ και την Εύα). Γύρω Του στέκονται ο άγ. Ιωάννης ο Πρόδρομος και άλλες ψυχές νεκρών, κυρίως άγιοι που έζησαν προ Χριστού (της Παλαιάς Διαθήκης).

Στην Α΄ επιστολή του αποστόλου Πέτρου, 3, 19-20 (μέσα στην Καινή Διαθήκη), αναφέρεται ότι ο Κύριος, κατά το διάστημα του τριήμερου θανάτου Του, «πήγε και κήρυξε στα πνεύματα στη φυλακή, που είχαν απειθήσει κάποτε, όταν περίμενε η μακροθυμία του Θεού, τις ημέρες του Νώε…». Λίγο πιο κάτω, Α΄ Πέτρου 4, 6, αναφέρεται ότι ο Κύριος «και νεκροίς ευηγγελίσθη» (έδωσε το μήνυμα του ευαγγελίου και στους νεκρούς).

Και φυσικά η Κυριακή του Πάσχα – όπως και κάθε Κυριακή, όλο το χρόνο – είναι αφιερωμένη στην Ανάσταση του Χριστού.

«Ιδού, ο Νυμφίος έρχεται…»

Δύο από τα πιο γνωστά τροπάρια της Μ. Εβδομάδας είναι τα «Ιδού, ο Νυμφίος έρχεται» και «Τον νυμφώνα Σου βλέπω». Ποια είναι όμως η σημασία τους;

Το πρώτο απ' αυτά λέει:

«Ιδού, ο Νυμφίος έρχεται εν τω μέσω της νυκτός, και μακάριος ο δούλος, ον ευρήσει γρηγορούντα. Ανάξιος δε πάλιν ον ευρήσει ραθυμούντα. Βλέπε ουν, ψυχή μου, μη τω ύπνω κατενε-

χθείς, ίνα μη τω θανάτω παραδοθείς και της βασιλείας έξω κλεισθείς. Αλλά ανάνηψον κράζουσα· Άγιος, Άγιος, Άγιος ει ο Θεός ημών, διά της Θεοτόκου ελέησον ημάς».

Στα νέα ελληνικά, το τροπάριο λέει (κάπως ελεύθερα):

«Δείτε, έρχεται ο Γαμπρός (Νυμφίος) καταμεσίς της νύχτας, και καλότυχος ο δούλος, που θα τον βρει ξύπνιο, αλλά ανάξιος εκείνος που θα πιαστεί στον ύπνο. Πρόσεχε λοιπόν, ψυχή μου, μην αφεθείς στον ύπνο, για να μην παραδοθείς στο θάνατο και κλειστείς έξω από τη βασιλεία. Αλλά σύνελθε και φώναξε: Είσαι Άγιος, Άγιος, Άγιος, Θεέ μας, μέσω της Θεοτόκου ελέησέ μας».

Οι στίχοι αυτού του τροπαρίου παραπέμπουν σε δύο παραβολές, δηλαδή ιστορίες με κάποιο νόημα που είπε ο Χριστός. Η πρώτη φράση προέρχεται από την παραβολή των δέκα παρθένων (κατά Ματθαίον, κεφ. 25, στίχοι 1-13). Λέει ότι δέκα κορίτσια είχαν βγει να προϋπαντήσουν το γαμπρό σε κάποιο γάμο. Όμως εκείνος άργησε και αποκοιμήθηκαν. Και καταμεσίς της νύχτας ακούστηκε φωνή: «Ιδού, ο Νυμφίος έρχεται!». Οι κοπέλες ξύπνησαν, αλλά «οι λαμπάδες τους» έσβηναν. Οι πέντε απ' αυτές (οι «φρόνιμες» = συνετές) είχαν μαζί τους λάδι και ανανέωσαν τη φλόγα, αλλά οι άλλες πέντε (οι «μωρές» = επιπόλαιες) δεν είχαν. Έτσι, μέχρι να βρουν να αγοράσουν, ο Γαμπρός μπήκε στο σπίτι του γάμου, έκλεισε η πόρτα και έμειναν απ' έξω.

Όπως φαίνεται στα λόγια του Χριστού, ο γαμπρός της ιστορίας συμβολίζει το Χριστό, που όλοι περιμένουμε τη Δευτέρα Παρουσία Του, αλλά αυτή καθυστερεί. Θα έρθει ξαφνικά («μέσα στη νύχτα») και τότε κάποιοι θα είναι έτοιμοι να εμφανιστούν μπροστά Του, γιατί θα είναι καλοί άνθρωποι, ενώ κάποιοι άλλοι θα είναι ανέτοιμοι (επειδή φέρθηκαν ανόητα και δε φρόντισαν να καθαρίσουν την καρδιά τους) και θα μείνουν έξω από «το γάμο», δηλαδή τη βασιλεία του Θεού (τον παράδεισο). Το λάδι των λαμπάδων (που προφανώς ήταν ένα είδος λυχναριού) συμβολίζει τις αρετές που χρειάζεται να έχουμε στην ψυχή μας, για να φωτίζει, όπως η λαμπάδα.

Η δεύτερη παραβολή (κατά Λουκάν, κεφ. 12, στίχοι 36-46) μιλάει για κάποιους δούλους, που περιμένουν τον κύριό τους να επιστρέψει από γάμο. Καλότυχος, λέει ο Ιησούς, εκείνος ο δούλος, που ο κύριος θα τον βρει σε επιφυλακή να τον περιμένει, ενώ αλίμονο σ' εκείνον που θα σκεφτεί «αργεί ο κύριος» και θ' αρχίσει να μεθοκοπάει, να δέρνει και να καταπιέζει τους άλλους δούλους. Και αυτή η παραβολή δηλώνει ότι ο Χριστός θα επιστρέψει «ως κλέπτης εν νυκτί», σε στιγμή που κανείς δε θα Τον περιμένει.

Εννοείται ότι η στιγμή, για την οποία ο καθένας πρέπει να είναι έτοιμος, είναι η στιγμή του θανάτου μας, που είναι ουσιαστικά η στιγμή της κρίσης μας μπροστά στο Θεό. Ας είμαστε έτοιμοι, έχοντας καθαρίσει την καρδιά μας από τα ελαττώματα που μας εμποδίζουν να αγαπήσουμε το Θεό και τον πλησίον μας.

Αυτό ακριβώς είναι και το νόημα του τροπαρίου. Ο ποιητής καλεί την ίδια την ψυχή του να μετανοήσει και να αφεθεί στα χέρια του Θεού, ζητώντας τη βοήθειά Του μέσω της Θεοτόκου, των αγίων και των φωτεινών αγγέλων (η τελευταία φράση λέγεται με όλες αυτές τις παραλλαγές). Το τριπλό «Άγιος, Άγιος, Άγιος» είναι από τον ύμνο των αγγέλων (των Σεραφείμ) που άκουσε ο προφήτης Ησαΐας (Ησαΐας, κεφ. 6) και υποδηλώνει την Αγία Τριάδα.

«Τον νυμφώνα Σου βλέπω…»

Το δεύτερο τροπάριο λέει:

«Τον νυμφώνα Σου βλέπω, Σωτήρ μου, κεκοσμημένον, και ένδυμα ουκ έχω, ίνα εισέλθω εν αυτώ. Λάμπρυνόν μου την στολήν της ψυχής, Φωτοδότα, και σώσον με».

Σε νέα ελληνικά:

«Σωτήρα μου, βλέπω στολισμένο το σπίτι του γάμου, αλλά δεν έχω κατάλληλα ρούχα για να μπω μέσα. Κάνε λαμπερή τη στολή της ψυχής μου, Εσύ που δίνεις το φως, και σώσε με».

Οι στίχοι είναι εμπνευσμένοι από μια άλλη παραβολή του Χριστού, στο κατά Ματθαίον, κεφ. 22, στίχοι 1-14: ένας βασιλιάς παντρεύει το γιο του, αλλά οι καλεσμένοι «αγρόν ηγόρασαν» (η φράση είναι από το Λουκ. 14, 18, όπου υπάρχει η ίδια παραβολή ή μια παρόμοια – εκεί κάποιος λέει: «αγόρασα ένα αγρό (χωράφι) και πρέπει να πάω να τον δω, γι' αυτό δε μπορώ να έρθω») και δεν πήγαν. Τότε εκείνος έστειλε και κάλεσαν όλους τους φτωχούς και περιθωριακούς, που ήρθαν αντί για τους επίσημους. Είδε όμως κάποιον με ρούχα ακατάλληλα για γάμο και έβαλε να τον πετάξουν έξω, και μάλιστα «στο σκοτάδι»!...

Εννοείται ότι, αφού οι τελικοί καλεσμένοι ήταν φτωχοί, ο Ιησούς δεν εννοούσε ότι ο άνθρωπος διώχτηκε επειδή είχε «άσχημα ρούχα». Το νόημα είναι ότι είχε σκοτεινή ψυχή.

Εδώ λοιπόν ο ποιητής του τροπαρίου παρακαλεί το Χριστό να τον βοηθήσει να γίνει λαμπερή η ψυχή του, να τη «φορέσει» (ως το καταλληλότερο ένδυμα) και να μπορέσει να μπει στο γλέντι του γάμου, δηλ. στον παράδεισο.

Χριστός *ανέστη;*

Ένας σύγχρονος άγιος διδάσκαλος του χριστιανισμού (ο π. Επιφάνιος Θεοδωρόπουλος – ένας ιερέας εξαιρετικά τίμιος και ταπεινός, που κοιμήθηκε γύρω στο 1990) γράφει πως στους αποστόλους (που διακήρυξαν την ανάσταση του Χριστού) μπορεί να συνέβη ένα από τα εξής τρία πράγματα: ή εξαπατήθηκαν ή μας εξαπάτησαν ή είπαν την αλήθεια.

Να εξαπατήθηκαν, και να νόμισαν από λάθος πως ο Χριστός αναστήθηκε, είναι αδύνατο. Ήξεραν πάρα πολύ καλά το Χριστό και, επιπλέον, δεν ήταν μόνον οι 12 μαθητές του στενού περιβάλλοντός Του, αλλά πάρα πολλοί. Ο απόστολος Παύλος αναφέρει πως είδαν τον αναστημένο Χριστό πάνω από πεντακόσιοι μαθητές Του (Α΄ προς Κορινθίους, 15, 6)!

Το να εξαπάτησαν οι απόστολοι όλους τους άλλους (έστω οι 12 ή οι 12 με κάποιους συνεργάτες) επίσης είναι απίθανο, γιατί οι άνθρωποι αυτοί (εκτός από το ότι έκαναν θαύματα και είχαν και στη συνέχεια επικοινωνία με το Χριστό και με το Άγιο Πνεύμα) πέθαναν μαρτυρικά επιμένοντας πως είδαν το Χριστό αναστημένο. Αν ήταν απατεώνες, δεν είχαν λόγο να θυσιάσουν τη ζωή τους επιμένοντας σ' ένα ψέμα, και μάλιστα ΟΛΟΙ, και σε διαφορετικό τόπο: ο Πέτρος στη Ρώμη, ο Ανδρέας στην Πάτρα, ο Βαρθολομαίος στην Αρμενία, ο Ματθαίος στην Αιθιοπία, ο Θωμάς στην Ινδία κ.τ.λ.

Να προσθέσουμε εδώ ότι, αν ο Ιησούς δεν πέθανε στο σταυρό, αλλά τον κατέβασαν ζωντανό και τον θεράπευσαν (όπως νομίζουν κάποιοι που δεν δέχονται την ανάσταση), θα έπρεπε να έχει κάνει δημόσιες εμφανίσεις στη συνέχεια. Εκείνος όμως εμφανίστηκε μόνο στους μαθητές Του (έστω, στον ευρύ κύκλο), οι οποίοι ήδη Τον πίστευαν. Αν επρόκειτο για απάτη, το λογικό θα ήταν να εμφανιστεί στον κεντρικό δρόμο της Ιερουσαλήμ! Και επιπλέον, τι απέγινε μετά από 40 μέρες;

Είναι παράλογο να θεωρούμε πως ήταν ζωντανός και όμως εξαφανίστηκε και άφησε τους μαθητές Του να προσπαθούν να πείσουν τους πάντες πως αναστήθηκε, χωρίς να τον έχουν μπροστά τους να τον δείξουν (επειδή αναλήφθηκε στον ουρανό 40 μέρες μετά).

Αυτό που μένει λοιπόν ως λογική εκδοχή είναι ότι οι απόστολοι είπαν την αλήθεια, όταν βεβαίωσαν όλο τον κόσμο ότι έζησαν από κοντά την εμπειρία της ανάστασης του Χριστού. Αληθώς ανέστη, λοιπόν! Και στα δικά μας.